

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПАТЕНТ ЯК ДІЄВИЙ ІНСТРУМЕНТ ЗАХИСТУ ПРАВ ПРОМИСЛОВОЇ ВЛАСНОСТІ В ЄС

Бабич Ж.В.

Інститут міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

На сьогодні значно посилюється практична значущість Європейського патентного права і розширюються зв'язки у сфері, регульованій винахідницьким правом, між Україною та Європейським Союзом. Маємо підстави вважати, що механізм європейської патентоспроможності утворює фундамент нового патентного права ЄС. Європейська патентна система заснована на активній співпраці Європейського патентного відомства з національними відомствами Договірних держав і передбачає узгодження національного патентного права з Конвенцією про видачу європейських патентів. Досліджено та проаналізовано систему норм європейського патентного права та практику їх застосування. Вивчаються суспільні відносини, що виникають у процесі патентування та використання промислових винаходів відповідно до правової бази європейського патентного права. Як наслідок, гармонізація патентної системи Європи в цілому залежить від того, чи буде успішно введена в дію на всьому європейському континенті патентна система Співтовариства.

Ключові слова: єдиний європейський патент, інтелектуальна власність, уніфікація, інтеграція, Європейське патентне відомство, валідація, винахід.

Постановка проблеми. Європейська патентна система є вартою уваги завдяки своїй значущості у практичній сфері. Для кращого розуміння та покращення її функціонування вивчення існуючої системи від витоків, початків її формування, є необхідним. Саме це дозволить виокремити всі переваги та недоліки системи та впоратися з ними в майбутньому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання правової охорони та захисту інтелектуальної власності у праві ЄС досліджували у свої наукових працях вітчизняні вчені-правники та фахівці: Г. О. Андрощук, М. І. Архипова, І. І. Ващинець, О. К. Вишняков, В. П. Воробйов, М. К. Галантич, І. І. Дахно, А. С. Довгерт, В. О. Жаров, Л. Т. Комзюк, В. М. Коссака, О. В. Кохановська, В. О. Потехіна, Є. О. Харитонов, О. І. Харитонова, Г. В. Цірат, К. С. Шахбазян, Я. М. Шевченко, О. О. Штефан, І. Є. Якубівський та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Дослідження європейської патентоспроможності в аспекті формування патентного права ЄС є вкрай важливим питанням з точки зору українських інтересів. Це обумовлено взаємодією України і ЄС у сфері захисту патентних прав. Актуальна необхідність інтеграції патентного права України в міжнародну патентну систему з огляду на формування глобального інформаційного суспільства, отже вивчення та аналіз цього питання є безсумнівно потрібним.

Мета статті. Головною метою цієї роботи виступає аналіз правової охорони європейського патенту, зокрема, дослідження правового регулювання європейського патенту, аналіз прав на патент та переваги, що надаються реєстрацією.

Виклад основного матеріалу. На світову патентну систему вплинули дві основні тенденції. Все почалося з підписання Паризької конвенції з охорони промислової власності в 1883 році і наступних доповнень до неї, що створили патентну систему на основі досить простих принципів, які відображають економічну сутність патенту. Загальними характеристиками є промислова придатність, новизна і винахідницький рівень. У Конвенції був також відображений принцип виключного права щодо розкриття патенту.

Тенденція до уніфікації патентної системи знайшла своє подальше відображення в Угоді ТРІПС, яке узагальнює Паризьку конвенцію і в даний час застосовується у всіх країнах-членах СОТ.

Глобалізація призвела до зростання світової торгівлі. Її результатом також стало неймовірне збільшення масиву патентних заявок за рахунок компаній, у тому числі з країн, які різко активізували патентну діяльність.

Європейський союз ще з часів створення внутрішнього ринку усвідомив, що спочатку національні права на інтелектуальну власність можуть бути використані для запобігання експорту з однієї країни Євросоюзу в іншу і створюють торговельні обмеження [1, с. 61]. Вирішило проблему рішення Європейського суду: ЄС погодився, що інтелектуальна власність шляхом гармонізації та прийняттям нових директив і постанов може сприяти інтеграції єдиного ринку ЄС.

Найбільш вдалим прикладом регіональної патентної інтеграції, з точки зору її ефективності, виступила Західна Європа. Значною мірою це було зумовлено високим рівнем економічного розвитку західноєвропейських держав, їх загальної культури і професійної підготовки прихильників здійснення патентної інтеграції.

Структура європейської патентної системи побудована в основному на двох патентних конвенціях – Конвенції про видачу європейських патентів (Європейської патентної конвенції), прийнятої в 1973 р. в Мюнхені, та Конвенції про європейський патент для Спільного ринку (Конвенції про патент Співтовариства), підписаної в 1975 р. в Люксембурзі і яка отримала згодом (1985 р.) назву Угоди про патент Співтовариства.

Європейський патент надає його власнику патентний захист строком на 20 років, так само як і національний патент, в деяких або у всіх договірних державах.

Європейський патент подається в Європейське патентне відомство (ЄПВ) безпосередньо, або через національне патентне відомство з яким у ЄПВ є відповідна угода або через Міжнародну Організацію Інтелектуальної Власності (WIPO) за процедурою «Євро-РСТ», згідно з якою європейські патенти можуть видаватися на підставі міжнародної заявки, поданої відповідно до Договору про патентну кооперацію (РСТ) [2, с. 239].

Використання європейської патентної системи дає заявнику наступні переваги:

- зниження витрат часу і трудомісткості патентування;
- єдиний патент, дія якого поширюється на всі країни-учасниці;

– отримання юридично більш сильного патенту, оскільки патент видається тільки після експертизи по суті, в той час як у ряді країн національне законодавство не передбачає експертизу (явочна система).

Крім того країни, що беруть участь в Європейській патентній конвенції отримують переваги, що полягають в оптимізації функціонування, виключення дублювання робіт, кооперації в галузі патентної документації та інформації, хорошим прикладом чого є унікальна система безкоштовного патентного пошуку Espacenet, в якій можна знайти Патенти різних країн, не тільки учасниць, а й багатьох інших.

Патентування винаходів в європейських країнах з використанням процедури Європейської патентної конвенції (ЄПК) є зручним і економічно привабливим механізмом захисту розробок.

У всіх інших країнах-членах ЄПК отриманий патент підлягає валідації. Під валідацією патенту мається на увазі подача переведення його опублікованого тексту в патентні відомства країн-учасниць. Після закінчення процедури валідації на Європейський патент поширюються всі правила, аналогічні тим, що застосовуються в цих країнах для національних патентів [3, с. 178].

В даний час в ЄС ведеться підготовка до введення т.зв. Unitary patent (UP), або «Європейського патенту єдиної дії». Це буде європейський патент, виданий ЄПВ відповідно до правил та процедурою ЄПК, якому на вимогу патентовласника надається єдина дія на території країн-членів, що беруть участь в системі Unitary patent [1, с. 69].

Ідея про єдиний європейський патент сформована була ще у ХХ столітті. Ще в середині 60-х років ХХ століття європейські чиновники висунули ідею про створення подібної системи захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності.

Однак, на відміну від Community trademark (СТМ), Community patent – єдиний документ, що діє на території всього ЄС так, і не з'явився через незгоду деяких країн, наприклад, Італії та Іспанії, з подібною концепцією.

Тому в 2012 році, директивами ЄС, створюється Unitary patent, який також буде надавати єдину охорону, але буде діяти тільки на територіях тих країн-учасниць, що підпишуть відповідну угоду. При цьому Unitary patent буде співіснувати з національними патентами країн-членів і з класичними Європейськими патентами.

Нормативними документами передбачено перехідний період тривалістю в 12 років, в якому залишається в силі вимога про часткове надання перекладів при подачі клопотання про отримання Unitary patent. Якщо, наприклад, патент виданий французькою або німецькою мовою, буде потрібний переклад на англійську. Якщо ж патент виданий англійською мовою, буде потрібний переклад на будь-яку іншу офіційну мову ЄС [9, с. 41].

Привабливість Unitary patent:

- єдина дія на території всіх країн-членів;
- відсутність необхідності валідувати патент в країнах-членах, а значить суттєва економія коштів, пов'язана з цими процедурами;

- можливість сплати єдиного мита за підтримку чинності патенту. При цьому передбачається, що зазначені мита будуть значно нижче сумарного значення нині чинних національних мит;
- єдина процедура внесення до відповідних реєстрів записів про видачу ліцензій та передачі прав.

Є, звичайно, і ряд недоліків, головним з яких стає практично повне знецінення національних па-

тентних відомств, оскільки їх повноваження, які в системі ЄПК й так не надто великі, будуть додатково урізані.

Крім того, власник патенту, не матиме можливість припинити дію патенту в окремих країнах-членах UP і буде змушений оплачувати відповідні річні збори для всіх країн. Також не передбачена трансформація UP в національні патенти.

Одним з найістотніших недоліків системи UP є те, що патент може бути припинений за допомогою єдиної процедури в Європейському патентному суді на території одночасно всіх держав-членів. При цьому підставою для такого припинення може служити наявність більш ранніх але неопублікованих національних заявок та інших документів, що оспорожують новизну винаходу, які, як правило, не враховуються при експертизі заявок на отримання Європейських патентів.

Вперше Комісія ЄС направила пропозицію про прийняття регламенту Ради ЄС про патенти Співтовариства 1 серпня 2000 року (COM (2000) 412, 1.8.2000), в якій було обгрунтовано створення системи єдиного патенту, який діяв би поряд з національними патентами та європейськими патентами [4].

Враховуючи ефективність діяльності ЄПО, Комісія ЄС запропонувала, щоб дане відомство зайнялося видачею нових патентів паралельно з видачею європейських патентів. Патент Співтовариства повинен був відрізнитися простою і дешевою процедурою перекладу і однаковою дією на території всіх країн-членів. Проте дана пропозиція викликала гострі дебати.

Обговорення питання про єдиний патент отримало новий імпульс після прийняття Комісією повідомлення «Про поліпшення патентної системи в Європі» у квітні 2007 р. [5] У цьому документі була підтверджена спрямованість на створення системи єдиного патенту Співтовариства. Країнам-членам ЄС було запропоновано знайти взаєморозуміння про принципи вирішення мовної проблеми (translation arrangements). Протягом наступних 3 років органи та країни-члени ЄС шукали можливість компромісу щодо основ системи патенту Співтовариства, який після набуття чинності Лісабонського договору 1 грудня 2009 р. став іменуватися переважно як «патент ЄС».

Зміцнення інституційних механізмів ЄС в ході Лісабонського процесу дозволило органам ЄС зробити рішучі кроки по введенню в дію системи єдиного патенту. Після чергової невдалої спроби прийти до спільного рішення в рамках Ради ЄС кілька країн-членів ЄС висловили готовність тісніше взаємодіяти і використовувати процедуру розширеного співробітництва (enhanced cooperation), якщо традиційні процедури в Раді ЄС не приведуть до позитивного вирішення проблеми введення в дію системи патенту ЄС до кінця 2010 р.

Даний намір був підтверджений 9 листопада 2010 р. наданням Комісії ЄС офіційних заяв п'яти країн-членів. Потім 25 листопада 2010 р. відповідні заяви були зроблені ще кількома країнами-членами. У підсумку дванадцять держав (Данія, Естонія, Фінляндія, Франція, Німеччина, Литва, Люксембург, Нідерланди, Польща, Словенія, Швеція та Великобританія) стали ініціаторами процедури розширеного співробітництва з питань патентної інтеграції [2, с. 240].

Таким чином оформився певний «розкол» в формуванні системі патенту ЄС, яка, по суті, покликана бути єдиною і по території дії, і по правовим механізмам реалізації. Явно позначалося, що не всі країни-члени ЄС візьмуть участь в системі патенту

ЄС і що при формуванні даної системи механізми і моделі, успішно апробовані в діючих єдиних системах охорони об'єктів промислової власності (в першу чергу товарних знаків і промислових зразків), використовуватися не будуть. Було вирішено, що патент ЄС стане своєрідним різновидом європейського патенту.

Реальні кроки по введенню в дію системи європейського патенту з унітарним ефектом (далі – ЄПУЕ) стали вживатися в кінці 2012 – початку 2013 року. В ході проведення Європейської ради 28-29 червня 2012 р. 25 з 27 країн-членів ЄС погодилися на введення в дію системи ЄПУЕ.

Іспанія та Італія виявилися не готові до позитивного вирішення цього питання в основному за мовними міркуваннями. Офіційними мовами системи ЄПУЕ повинні стати тільки англійська, німецька, французька. Іспанія та Італія ініціювали розгляд справи в Суді ЄС. Вони опротестували схвалення розширеного співробітництва по ЄПУЕ Радою ЄС у рішенні 2011/167 від 10 березня 2011 [6]. Суд ЄС досить довго розглядав питання про правомірність використання процедури розширеного співробітництва і в квітні 2013 року, незважаючи на переконливе обґрунтування позиції сторін, Іспанія та Італія, широко підтримане в доктрині, прийняв рішення про відмову в задоволенні заявлених вимог [7].

М. Лемпінг (M. Lamping) цілком правомірно робить висновок про те, що процедура розширеного співробітництва в галузі єдиного патенту використана з відступом від норм первинного права, зокрема Договору про функціонування ЄС (далі – ДФЕС) [8]. Він зазначає численні моменти: недостатня обґрунтованість диференційованої інтеграції, необхідність одностайності для вирішення мовних питань, вторгнення в область виключної компетенції ЄС та ін. Суд ЄС розглянув доводи проти розширеного співробітництва в галузі єдиного патенту, але відкинув їх, приділивши особливу увагу положенням ст. 118 ДФЕС про введення в дію Європейських прав інтелектуальної власності на внутрішньому ринку.

Зокрема, в п. 17 рішення Суд ЄС зазначив, що обґрунтування невиключної компетенції лежить в першій частині ст. 118 ДФЕС, а в п. 18 рішення суд підкреслив, що друга частина даної статті вирішує питання компетенції з мовних питань.

Позитивне рішення про побудову системи єдиного патенту в рамках правопорядку ЄС яскраво позначає основне протиріччя даної системи – відповідну роль в ній покликана зіграти ЄПО, яка є самостійною міжнародною організацією і не підпорядковується правопорядку ЄС. Примітно, що в цьому аспекті Суд ЄС досить скептично розглядає механізми єдиного патенту. Даний підхід відображений у рішенні Суду ЄС 01/09 від 8 березня 2011.

У ньому зазначено, що наділення міжнародного суду, який знаходиться за рамками комунітарного правопорядку, виключною компетенцією розглядати справи про патенти ЄС, інтерпретувати і застосовувати право ЄС обмежує відповідні повноваження судів країн-членів і в цілому не поєднується з ДФЕС.

Основними нормативними правовими актами, що показують, як на практиці буде функціонувати система ЄПУЕ, є:

– Регламент Європарламенту та Ради ЄС 1257/2012 від 17 грудня 2012, що імплементує розширене співробітництво в галузі створення унітарної патентної охорони (далі – Регламент 1257/2012);

– Регламент Ради ЄС 1260/2012 від 17 грудня 2012, що імплементує розширене співробітництво в

галузі створення унітарної патентної охорони щодо питань перекладу (далі – Регламент 1260/2012) [2, с. 240];

– Угода про Унітарний патентний Суд.

Правила подачі, критерії патентоспроможності, права, що надаються та інші правила, що застосовуються у відношенні європейських патентів, рівною мірою застосовуються і до ЄПУЕ. Ні нововведень щодо патентування винаходів, критеріїв патентоспроможності і т.п. немає. Заявки на ЄПУЕ будуть подаватися в ЄПВ таким же чином, як і заявки на європейські патенти. Причому, оскільки для заявника з формальної точки зору доведеться збирати однакові пакети документів, йому надана можливість не пізніше одного місяця після опублікування рішення про видачу європейського патенту затребувати реєстрацію унітарного ефекту. Більш того, унітарний ефект може бути затребуваний щодо європейських патентів.

За правилами ст. 18.6 Регламенту 1257/2012 це правило застосовується до європейських патентів, виданих як до, так і після вступу в силу даного регламенту.

ЄПУЕ забезпечить єдину охорону винаходу на території 25 країн-членів ЄС. Єдиний характер ЄПУЕ підкреслюється в ст. 6 Регламенту 1257/2012, яка закріплює принцип вичерпання. Після того як товар, в якому легально використано винахід, що охороняється по ЄПУЕ, правомірно, тобто за згодою правласника, введений в комерційний оборот на внутрішньому ринку, він може вільно поширюватися на території всіх країн-членів ЄПУЕ. Виняток з цього правила передбачений для випадків, коли правласник має законні підстави заперечувати проти комерціалізації товару.

ЄПУЕ видається на одній з офіційних мов ЄПВ з формулою винаходу, перекладеної заявником на дві інші офіційні мови ЄПО. Мовний режим ЄПУЕ передбачає пільги для підприємств малого бізнесу, фізичних осіб, некомерційних організацій, навчальних і науково-дослідних закладів, які є резидентами країн-членів ЄС (в даному випадку маються на увазі всі країни-члени ЄС, а не лише ті з них, які беруть участь в системі ЄПУЕ), – ст. 4 Регламенту 1260/2012. Так, вони мають право на отримання компенсації витрат з перекладу.

УПС покликаний забезпечити належні засоби судового захисту прав на ЄПУЕ. Угода про УПС укладена країнами-членами ЄС, тому в ній закріплені положення про підпорядкування створюваного суду правопорядку ЄС. Держави-учасниці цієї угоди домовилися розглядати УПС як суд, загальний для країн-членів ЄС, які беруть участь у системі ЄПУЕ. З цією метою вони домовилися підпорядкувати його праву ЄС таким же чином, як і будь-який суд країн-членів ЄС – ст. 1 Угоди про УПС.

З цього випливає, що Суд ЄС має компетенцію виносити обов'язкові для УПС рішення, а УПС зобов'язаний передавати Суду ЄС питання для інтерпретації. УПС покликаний розглядати справи з широкого кола питань, і компетенція його досить широка. Звертає на себе увагу той факт, що УПС наділений виключною компетенцією у цивільних справах про дійсність і порушення як європейських патентів, так і ЄПУЕ. Крім того, він уповноважений розглядати справи про сертифікати додаткової охорони до обох зазначених різновидів патентів.

Висновки. Отже, під єдиним європейським патентом розуміється Європейський патент, який видається відповідно до правил і процедур Європейської патентної конвенції. Після видачі Євро-

пейського патенту патентовласником може бути поданий запит на отримання Єдиного європейського патенту, який діятиме на території країн-членів ЄС (за винятком Іспанії та Італії). Єдиний патент має унітарний характер – забезпечує однаковий захист і має рівнозначну юридичну силу в усіх країнах-членах ЄС.

Серед основних правових актів функціонування системи ЄПУЕ:

- Європейська патентна конвенція;
 - Регламент Європарламенту та Ради ЄС 1257/2012 від 17 грудня 2012;
 - Регламент Ради ЄС 1260/2012 від 17 грудня 2012;
 - Угода про Унітарний патентний Суд.
- УПС, в свою чергу, являє собою надзвичайно розгалужену систему і за рівнями розгляду справ, і

за територіальним охопленням. В останньому плані важливим є активне залучення в цю систему країн, які відносно недавно стали членами ЄС.

Патентні питання виявилися занадто складною проблемою в контексті регіональної економічної інтеграції. Створення системи ЄПУЕ стала всього другим випадком використання механізму розширеного співробітництва. Очевидно, що особлива процедура переходу не всіх відразу, а тільки декількох країн-членів ЄС до більш тісної взаємодії була використана як крайній захід.

Формування прогресивних механізмів заперечування прав на регіональні патенти є об'єктивною необхідністю для подальшого розвитку співробітництва держав з питань інтелектуальної власності, регіональної патентної кооперації, а також інноваційних процесів в економіці.

Список літератури:

1. Варфоломеева Ю. А. Интеллектуальная собственность в условиях инновационного развития: монография / Ю. А. Варфоломеева. – М.: «Ось – 89», 2007. – 144 с.
2. Ковальова М. В. Деякі особливості патентної охорони промислової власності в Україні та в Європейському Союзі / М. В. Ковальова // Часопис Київського університету права. – 2013. – № 2. – С. 238–240.
3. Новеллы европейского патентного законодательства / С. В. Слобожанин // Часопис Київського університету права. – 2009. – № 2. – С. 177–181.
4. Proposal for a Council Regulation on the Community patent (presented by the Commission): Doc. COM (2000) 412 final, 01.08.2000 [Electronic resource] // Access to the European Union law. – Mode of access: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2000:0412:FIN:EN:PDF>
5. Communication from the Commission to the European Parliament and the Council «Enhancing the patent system in Europe»: Doc. COM (2007) 165 final, 03.04.2007 [Electronic resource] // Access to the European Union law. – Mode of access: <http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!DocNumber&lg=en&type_doc=COMfinal&an_doc=2007&nu_doc=165
6. Council Decision 2011/167/EU of 10 March 2011 authorising enhanced cooperation in the area of the creation of unitary patent protection // Official Journal of the European Union. – 2011. – L 76. – P. 53.
7. Judgment of the Court (Grand Chamber), 16 April 2013, Joined Cases C-274/11; C-295/11 [Electronic resource] // Access to the European Union law. – Mode of access: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62011CJ0274:EN:HTML>
8. Lamping M. Enhanced Cooperation – A Proper Approach to Market Integration in the Field of Unitary Patent Protection? [Electronic resource] // Social Science Research Network. – Mode of access: <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1946875
9. Абдуллин А. И. Становление патентного права в ЕС: предпосылки унификации и гармонизации правовой охраны изобретений, полезных моделей и промышленных образцов в ЕС / А. И. Абдуллин // История государства и права. – 2009. – № 22. – С. 41–44.

Бабич Ж.В.

Институт международных отношений

Киевского национального университета имени Тараса Шевченко

ЕВРОПЕЙСКИЙ ПАТЕНТ КАК ДЕЙСТВУЮЩИЙ ИНСТРУМЕНТ ЗАЩИТЫ ПРАВ ПРОМЫШЛЕННОЙ СОБСТВЕННОСТИ В ЕС

Аннотация

На сегодня значительно усиливается практическая значимость Европейского патентного права и расширяются связи в сфере, регулируемой изобретательским правом, между Украиной и Европейским Союзом. Есть основания считать, что механизм европейской патентоспособности образует фундамент нового патентного права ЕС. Европейская патентная система основана на активном сотрудничестве Европейского патентного ведомства с национальными ведомствами Договаривающихся государств и предусматривает согласование национального патентного права с Конвенцией о выдаче европейских патентов. Исследовано и проанализировано систему норм европейского патентного права и практику их применения. Изучаются общественные отношения, возникающие в процессе патентования и использования промышленных изобретений в соответствии с правовой базой европейского патентного права. Как следствие, гармонизация патентной системы Европы в целом зависит от того, как успешно будет введена в действие на всем европейском континенте патентная система Сообщества.

Ключевые слова: единый европейский патент, интеллектуальная собственность, унификация, интеграция, Европейское патентное ведомство, валидация, изобретение.

Babych Zh.V.

Institute of International Relations,
Taras Shevchenko National University of Kyiv

EUROPEAN PATENT AS AN EFFECTIVE INSTRUMENT FOR THE PROTECTION OF INDUSTRIAL PROPERTY RIGHTS IN THE EU

Summary

The practical significance of European patent law is greatly enhanced and relations in the field governed by invention law between Ukraine and the European Union are expanded today. We have reasons to believe that the mechanism of European patentability forms the foundation of a new EU patent law. The European patent system is based on the active cooperation of the European Patent Office with national offices of the Contracting States and provides for harmonization of national patent law with the Convention on the Grant of European Patents. The system of rules of European patent law and practice were investigated and analyzed. The public relations arising in the process of patenting and the use of industrial inventions under the legal framework of European patent law are under studying. As a consequence, the harmonization of the patent system in Europe as a whole depends on whether the Community patent system is to be put in place successfully throughout the European continent.

Keywords: single European patent, intellectual property, standardization, integration, European Patent Office, validation, invention.

УДК 341.231.14

ПРАВА ДІТЕЙ ТА АФРИКАНСЬКА СИСТЕМА ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

Роговик О.Д.

Львівський національний університет імені Івана Франка

У статті окреслені загальні особливості захисту прав дітей у Африканській системі захисту прав людини. Розкрито структуру договірної системи захисту прав дітей у Африці та особливості правового регулювання їх прав у Африканській Хартії про права та добробут дитини. Розкрита структура інституційного механізму захисту прав дітей у Африці та особливості функціонування Комітету експертів з прав і добробуту дитини. Окреслені головні теоретичні та практичні дилеми, що стосуються захисту прав дітей у Африці. Акцентовано на ролі культурного та соціального факторів у захисті прав дітей у рамках Африканської системи захисту прав людини.

Ключові слова: права людини, права дітей, Хартія про права та добробут дитини, Комітет експертів з прав і добробуту дитини, Африканська система захисту прав людини.

Постановка проблеми. У сучасній вітчизняній науці міжнародного права проблеми регіональної системи захисту прав людини у Африці, ще не знайшли належного відображення. Особливо це стосується захисту прав окремих категорій осіб у рамках цієї системи. Дослідження захисту прав дітей у рамках Африканської системи захисту прав людини є важливими для визначення подальших напрямів як розвитку договірної та інституційного механізму системи в цілому, так і розвитку у Африці системи захисту прав дітей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі питання зазначеної проблематики досліджувалися у працях наступних зарубіжних науковців: П. Анкут, А. Арлетт, М. Гьозе, Н. Евунетіс, Т. Кайме, М. Кілландер, А. Ллойд, Б. Мезмур, Р. Мюррей, Е. Нжунгве, А. Скедтон, Д. Слот-Нільсен, Ф. Шіен.

Мета статті. Здійснення комплексного дослідження захисту та сприйняття прав дітей у рамках Африканської системи захисту прав людини.

Виклад основного матеріалу. Права дітей потрапили до порядку денного ОАЄ в 1979 році, коли у ООН було проголошено Міжнародний рік дитини. Тоді була прийнята Декларація про права і добробут африканської дитини. Хоча документ не був юридично обов'язковим, ця Декларація створила «моральний компас» для правових реформ. У 1987 році були розпочаті роботи для укладення обов'язкових документів з прав дитини [1, р. 96-97].

Договірний механізм систему захисту прав дітей у Африці

Африканські діти перебувають під захистом спеціальних і окремих інструментів [1, р. 95]. Існує низка регіональних інструментів, спрямованих на дотримання прав дитини: 1) Африканська Хартія про права і добробут дитини (Хартія африканських дітей), ратифікована в 2002 р.; 2) Конвенція, що регулює конкретні аспекти проблем біженців в Африці (Конвенції ОАЄ про статус біженців) 1998 р.; 3) Протокол до Африканської Хартії про права людини та народів про права жінок в Африці; а також 4) двосторонні та багатосторонні угоди африканських держав (Двостороння угода між Кот-д'Івуаром і Малі про припинення торгівлі дітьми та співробітництво на кордоні 2001 р.; багатосторонні угоди про співробітництво в боротьбі з торгівлею дітьми).

Звичайно ж, не втрачає актуальності в галузі захисту прав дітей і Африканська Хартія прав людини та народів (надалі – АХПЛН), що так само містить спеціальні норми, що регулюють права дітей [2, с. 285]. Відповідно до АХПЛН зазначається, що дітям в Африці потрібна спеціальна підтримка та сприяння: «ситуація багатьох африканських дітей залишається критичною в силу унікальних факторів соціально-економічних, культурних та традиційних обставин їх розвитку, природних катастроф, збройних конфліктів, експлуатації і голо-